

Ders : 33**Konu: EMR-İ Bİ'L MA'RÛF NEHY-İ ANİ'L MÜNKER 1**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Cenab-ı Hakk, yapacağımız sohbetimizi rızasını kazanmamıza vesile kılsın.. Tesirini tevfiikiyle lutfetsin, dâim kılsın; duyup işittiklerimizle amel etmeyi, yapacağımız amellerde de ihlas üzere olabilmeyi bizlere ihsan buyursun. Âmin !

Emr-i bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l-Münker Farz-ı Kifâye'dir

İyiliği emretme ve kötülüğü yasaklayıp ondan alıkoyma, mü'minlere emredilen hususlardandır. Rabbimiz Âl-i İmrân suresinde bu hususu şöyle ferman buyurmaktadır:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Sizden, hayra da'vet eden, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapan (iyiliği emredip kötülüğü men eden) bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”¹

Bu âyetle ma'rûfun emredilmesi ve münkerden men edilmesi işi bütün İslâm ümmetine farz kılınmıştır. İslâm ulemâsı bu görevi ümmet içinden bir grubun yapmasıyla diğerlerinden sorumluluğun kalkacağını, ancak hiç kimsenin yapmaması halinde bütün Müslümanların sorumlu ve günahkâr olacağını söylemiştir.²

Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l-Münker; Anlamı

Üzerimize farz kılınan bu görevi îfâ edebilmemiz için, öncelikle emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker'den ne anlamamız gerektiği hususunu bilmemiz gerekir.

Ma'rûfu emretmek, iman ve itaate çağırarak; *Münkerden nehyetmek* de, küfür ve Allah'a başkaldırmaya karşı durmak demektir.³

Şöyle de diyebiliriz: *Emr-i bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l-Münker*; İyiliği emretme ve kötülüğü yasaklayıp ondan alıkoyma demektir.

Ma'rûf, şeriatın emrettiği; *münker* de, şeriatın yasakladığı şey demektir. Başka bir deyimle Kur'an ve sünnete uygun düşen şeye *ma'rûf*, Allah'ın râzı olmadığı, haram ve günah olan şeye de *münker* denilir.⁴

Kısaca, ma'ruf'tan maksat, Allah'ın emir ve tavsiye ettiği söz, fiil ve davranışlardır. Buna göre ma'ruf, farz, vâcip, nafîle ve mendup hükmünde olan her ameli içine almaktadır. Mesela beş vakit namaz, zekat, sadaka, gibi belli ibadetler ile anne-babaya iyilik etmek, insanlara iyi geçinmek de ma'ruf kapsamında yer alır. Kısaca, *ma'ruf*, hayrın, faziletin, hakkın ve adaletin kendisidir. Rasûlullah'ın emrettiği her şeydir. Dinde ve insanların adetlerinde kötü olmayan şey, nefsin kabul

¹ Âl-i İmrân suresi, 3:104

² M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, II/1155

³ Kadı Beydâvî, Envârü't-Tenzil, 2/232

⁴ Râğib el-İsfahânî, el-Müfredât, s.505

edip sükûn bulduğu, aklen ve dînen güzel olduğu kabul edilen söz ve davranış, iman, taat, insanların genel düşünce çerçevesinde aklın kabul edip reddetmediği şeylerdir.

Aynı şekilde, *münker* de, hırsızlık, zina, iftira, cana kıymak, gıybet ve dedi kodu yapmak gibi açıkça yasaklanan işler ile, insan tabiatının hoş karşılamayacağı, toplumun ve bireylerin huzur ve sükununa zarar verecek her türlü söz, davranış ve işleri kapsamı içine alır.

Rasulullah Uyarıyor!

Efendimiz (a.s), böylesine önemli bir görev noktasında ihmalkâr ve gevşek kalmaya asla müsaade etmiyor ve bizleri ikaz edercesine buyuruyor ki:

عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ تُمْ تَدْعُونَهُ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ

“Ya iyiliği emreder ve kötülükten alıkoymaya çalışırsınız ve ya Allah kendi katından sizin üzerinize bir azap gönderir de dua edersiniz ama duanız kabul edilmez”⁵

Mesleye bu zaviyeden bakılınca, duaların bile kabul edilmemesinin temelinde yatan şeyin, iyiliği emretmemek ve kötülüğe engel olmamak olduğunu görmek mümkündür.

Sevaptan ve Günahdan Pay Var

Hayra öncülük etmek, hayra çağırarak ve bu vesile ile bir kişinin hayırlar içerisinde olmasına vesile olmak, o kişi hayatta olduğu sürece sevap defterinin kapanmamasına sebeptir. Bunun tam zıddı da böyledir. Yani kötülüğe çağırarak, bir kimsenin kötülük içerisinde olmasına sebep olan, kötülüğüne sebep olduğu şahıs kötülük işlediği müddetçe günah defteri kapanmayacaktır.

Nitekim Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا

“İnsanları doğru yola çağırarak kimseye, kendisine uyanların sevabı gibi sevap verilir. Ona uyanların sevaplarından da hiçbir şey eksilmez. Başkalarını sapıklığa çağırarak kimseye de, kendisine uyanların günahı gibi günah verilir. Ona uyanların günahlarından da hiçbir şey eksilmez.”⁶

İnsanlık Helaktedir, İyiliği Emredenler Hariç

Kurtuluşa giden yolun rotası tarif edilirken, hakkın ve sabrın tavsiyesi omuzlarımıza yüklenen bir görev olarak karşımıza çıkıyor. Rabbimiz buyuruyor ki:

وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا
بِالصَّبْرِ

⁵ Ebu Davud, Melâhim, 16; Tirmizi, Fiten, 9

⁶ Müslim, İlim 16

“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir).”⁷

Bu sure, yani Asr suresi, iyiliği emretmeyen kişinin, sadece amellerle helakten kurtulmasının mümkün olmayacağını haykırıyor adeta.

Emr-i bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l-Münker Bir İman Meselesidir

Mü'minler, dünyadaki en hayırlı toplumdur ve iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan en güzel ahlâkla yetişmiş bir ümmettir. Bu toplumun korunması için dinin en önemli ilkeleri olan iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe çağırarak emredilmiştir.

İslâm toplumunun sağlıklı bir yapıya kavuşup bu halinin devamını sağlamak için *"iyiliği emir ve kötülükten nehiy"* esasını getirmiştir. Bir İslâm toplumunda, Müslüman, daima iyi, güzel ve hayırlı olan işlerin yanındadır. Kötü, çirkin ve zararlı olan işlerin de tabii olarak karşısında bulunur. Böylece, İslâm toplumunda kendiliğinden iyilikler güç bulur ve yayılır. Kötülükler ise güçlenme imkânı bulamaz.

Mü'minlerin nitelikleri bir âyette şöyle belirleniyor:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“İman eden erkek ve kadınlar birbirinin dostudurlar. Onlar iyiliği emreder, kötülükten ise nehyederler. Namazı kılarlar, zekâtı verirler. İşte Allah, onlara rahmet edecektir. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir.”⁸

Müslüman Tavır Koymasını Bilmelidir

Kötülüğe engel olmada izlenecek yolu da Rasûlüllah (s.a.s). şöyle belirlemiştir:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

“Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin; buna gücü yetmezse diliyle onun kötülüğünü söylesin; buna da gücü yetmezse kalbiyle ona buğzetsin. Bu ise imanın en zayıf derecesidir.”⁹

Peygamberimiz çirkin ve haksız bir işi gören Müslümanın, buna sessiz kalmayarak tavır koymasını öğütüyor ve bu tavrın üç şekilde olabileceğini söylüyor: Gücü yetiyorsa onu eliyle men eder. Bu görev yöneticilere aittir. Böylece kötülük önlenmiş olur. Buna gücü yetmiyorsa nasihat eder. Kötülüğün zararlarından söz eder. Bunda başarılı olursa yine kötülük önlenmiş olur. Buna da gücü yetmiyorsa o işi onaylamadığını tavırlarıyla belli eder, destek vermez. Onun bu tavrı etkili olabilir ve kötülüğün yayılmasına engel olur.

⁷ Asr suresi, 103:1-3

⁸ Tevbe, 9:71

⁹ Müslim, İman 78; Tirmizî Fiten 11

Kötülüklerle en azından kalben tavır koyamayanların, hele hele kötülüğe destek verip teşvik edenlerin imanî durumlarının ne olacağı bu hadisi şerifte çok net bir şekilde ifade edilmiştir. Rabbim imanımızı muhafaza buyursun.

Hz. Ali (r.a)'ın şöyle dediği nakledilir:

“İlk yenik düşeceğiniz cihad, elinizle yapacağınız cihattır. Sonra dilinizle yapacağınız cihad da yenik düşeceksiniz, sonra da kalbinizle yapacağınızda... Sonra kalb iyiyi iyi olarak bilmediği; kötüyü kötü görmediği zaman alçalır, alt üst olur.”¹⁰

Kur'an'dan İbretli İkazlar

Kur'ân, geçmiş peygamberlerin uyarılarına kulak asmayan, emr-i bi'l-ma'ruf görevini dikkate almayan toplumların karşılaştıkları acı sonuçları, ibret tabloları halinde önümüze sermektedir.

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“İsrail oğullarından inkar edenler, Davud ve Meryem oğlu İsa'nın da dili ile lanetlendi. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşır olmalarından ötürüydü. Onlar işledikleri herhangi bir fenalıktan birbirini vaz geçirmeye çalışmazlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi.”¹¹

İbn Mes'ud (r.a) de , aynı konuyla alakalı şöyle bir hadiseyi naklediyor bizlere:

“Bir köy halkı isyana dalmıştı. Onların günahlarını, içlerinden ancak dört kişi hor görüyordu. İçlerinden biri kalkıp 'Siz şu şu günahları işliyorsunuz' dedi ve onları menedip yaptıklarının çirkinliğini onlara teker teker söyledi. Onlar da ona karşılık aynı şekilde cevap verdiler ve yaptıklarından vazgeçmediler. Bu zat onlara küfretti, onlar da buna küfrettiler. Bu zat onlarla kavga etti, onlar da karşılık verip mağlup ettiler. Bu kişi mağlup olduktan sonra tenhaya çekilip :

- Ya Rabbî! Ben onları menettim. Bana itaat etmediler. Onlara küfrettim, onlar da bana küfrettiler. Onlarla kavga ettim, beni mağlup ettiler' dedikten sonra çekip gitti.

O gittikten sonra başka biri kalktı. O milleti haram işlemekten alıkoymaya çalıştı. Ona da itaat etmediler. Küfredip karşılık verdiler, o da uzlete çekilip:

- Ey Allah'ım! Ben onları menettim bana itaat etmediler. Kendilerine küfrettim, bana karşılık verdiler. Eğer kavga etseydim beni mağlup edeceklerdi' dedikten sonra çekip gitti.

Bundan sonra üçüncüsü kalktı, Onları alıkoymaya çalıştı. Ona da itaat etmediler. Tenhaya çekildi ve :

- Ya Rabbî! Ben onları menettim, bana itaat etmediler. Eğer onlara küfretseydim muhakkak bana küfredeceklerdi. Eğer kavga etseydim beni mağlup edeceklerdi' dedikten sonra çekip gitti.

Sonra dördüncüsü kalkıp:

- Ya Rabbî! Muhakkak eğer ben onları menetmeye çalışmaya kalksaydım isyan ederlerdi. Küfretseydim bana küfrederlerdi. Eğer kavga etseydim beni mağlup ederlerdi' dedikten sonra o da çekip gitti.

İbn Mes'ud (r.a) sonunda şöyle der:

- Dördüncü kişi, derece bakımından onların en eksigidir. Fakat sizin içinizde onun gibisi de azdır.

¹⁰ İ hyâû Ulûmi'd Din, V, 345).

¹¹ Maide suresi, 5:78-79

İbn Abbas (r.a)'ın rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a.v)'e şöyle sorulur: - Acaba köyde salih kimseler olduğu halde köy helâk olur mu? Efendimiz: - Evet! Dedi. Sahabeler: - Neden? Diye sorunca şu cevabı verdi:

- O salih kişilerin gevşekliğinden, Allah'a karşı yapılan isyanlara ses çıkarmamalarından dolayı helâk olurlar.¹²

Alınacak Dersler:

- 1) İyiliği emretmek, kötülüğü önlemek her Müslümanın üzerine düşen bir görevdir.
- 2) Allah ve Rasulünün razı ve hoşnut olduğu her şey maruftur ve her Müslüman onları hem yapmalı hem de duyurmalıdır.
- 3) Allah ve Rasulünün razı ve hoşnut olmadığı her şey münkerdir ve her Müslüman ondan uzak durmalıdır.
- 4) Bu önemli görevin ihmali, diğer dini görevlerin tatbik edilmesine de engel olur.
- 5) Herkes bildiğinin alimi, bilmediğinin de talibidir. Bildiklerini anlatmak, bilmediklerini de öğrenme gayreti içinde olmak her Müslümanın mükellef olduğu şeydir.

Ödev:

Yukarda geçen ve “men raa minküm” diye başlayan hadis-i şerifi manasıyla bir likte ezberleyiniz.

¹² Bezzar, Taberânî